

CUMHURİYET DÖNEMİ SÜRELİ YAYINLARDA YAYIMLANAN PİRİ REİS İLE İLGİLİ MAKALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ*

Mustafa GÜÇLÜ**

Öz

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi süreli yayınlarda yayımlanan Piri Reis ile ilgili makalelerin genel bir değerlendirmesini yapmaktır. Bu amaç çerçevesinde internet ve kütüphane ortamında Pîrî Reis'i konu edinen makaleler taranmış amaca uygun olarak belirlenen makaleler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma sonunda Cumhuriyet Dönemi süreli yayınlarda yayımlanan ve Pîrî Reis'i konu edinen makalelerde Pîrî Reis'in haritaları, ünlü eseri Kitâb-ı Bahriye ve denizcilik yönüyle ilgili önemli bilgilere yer verildiği görülmüştür. Dergilerde Pîrî Reis'in haritacılık yönü ile ilgili makalelerde; Pîrî Reis'e ait olan haritaların ortaya çıkarılması süreci, çizilirken yararlanılan kaynaklar, haritaların içeriği, bu haritaların coğrafya tarihi açısından taşıdığı önem, harita hakkında yapılan olumlu ve olumsuz eleştiriler gibi konulara değinildiği görülmektedir. Pîrî Reis'in Kitab-ı Bahriye'si ile ilgili olarak; kitabın yazılma gerekçesi, yazılma süreci, kitabın içeriği, Türk ve dünya bilim tarihi açısından oynadığı rol, kitapta kullanılan üslup, kitabın yazılması sürecinde yararlanılan kaynaklar, kitabın kaynaklık yaptığı eserler gibi konularda önemli bilgilere yer verilmektedir. Pîrî Reis'in denizcilik yönü ile ilgili ele alınan makalelerde ise; Pîrî Reis'in yetiştiği ortam, denizlerde almış olduğu görevler, konuştuğu diller, Hint kaptanlığı ve idamı hakkında önemli bilgilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pîrî Reis, Kitab-ı Bahriye, Dünya Haritası, Denizcilik, Süreli Yayın.

THE EVALUATION OF THE ARTICLES PUBLISHED IN CUMHURİYET AGE JOURNALS ABOUT PIRI REIS

Abstract

The aim of this research is to make a general evaluation of the articles about Piri Reis, published in journals of Cumhuriyet Age in Turkey. For this aim some articles were scanned on internet and library settings, the articles regarded suitable for the aim were analyzed with content analysis method. At the end of the research it has been seen that there is important information about Piri Reis' maps, his famous work Kitab-ı Bahriye and his talent over navigation on Cumhuriyet Age journals. In the articles on magazines on Piri

* 26-29 Eylül 2013 tarihleri arasında Türk Tarih Kurumu tarafından düzenlenen Uluslararası Piri Reis ve Türk Denizcilik Tarihi Sempozyumu'nda sunulan bildirinin geliştirilmiş halidir.

** Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, mguclu@erciyes.edu.tr.

Reis' talent on navigation it has been seen that there was given significant information on the process of revealing the maps which belong to Piri Reis, the resources while the maps were drawn, the content of the maps, their importance for the geography history, some critics on maps. There are some significant information about Piri Reis' Kitab-ı Bahriye, such as the book's writing process, the reason why it was written, the content of it, the role it plays in Turkish and World histories, manner of the book, the resources benefited from in the process of the writing of the book, the works that this book was a resource for. And in the articles about Piri Reis there is significant information on Piri Reis's talent over navigation; the environment Piri Reis was raised, the roles he took on sees, the languages he spoke, his captainship in India, and his massacre.

Key Words: Piri Reis, Kitab-i Bahriye, Map of the World, Navigation, Journal.

1. GİRİŞ

Osmanlı döneminde Türk denizciliği, İmparatorluğu'nun yükseliş ve gerilemesine paralel bir seyir göstermiştir. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul fethinden sonra imparatorluğa doğru bir gelişme gösteren devlet özellikle Fatih Sultan Mehmet, Sultan II. Beyazıt, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında sürekli büyümüştür. İmparatorluk bu dört padişah zamanında askerlik, bilim ve sanat bakımından da büyük gelişmeler göstermiş, önemli asker ve bilim adamları yetişmiştir¹. Pîrî Reis'te bu önemli kişiler arasında yer almaktadır.

Asıl adı Muhiddin Piri olan Pîrî Reis'in, doğum tarihi kesin olmamakla birlikte 1465-1470 yılları arasında Karaman'da doğduğu bilinmektedir. Doğumundan kısa bir süre sonra ailesiyle beraber Gelibolu'ya göç eden Pîrî Reis'in babası Hacı Mehmet, amcası ise dönemin tanınan ünlü denizcilerinden Kemal Reis'tir. Çocukluk dönemini Gelibolu'da geçiren Pîrî Reis, bu dönemde belli bir öğrenim görmemiş, 12 yaşından itibaren amcası Kemal Reis'in yanında gemilerde yer almıştır².

Pîrî Reis, XIV. yüzyılın sonlarına kadar Kuzey Afrika bölgesinde dolaşmış, hatta İspanya kıyılarında da korsanlık yapmıştır. Sultan II. Beyazıt'ın daveti üzerine amcası Kemal Reis'le beraber İstanbul'a gelen Pîrî Reis, 1511 yılında amcasının ölümü üzerine Barbaros'un hizmetinde görev almıştır. Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferinde de görev alan Pîrî Reis, Nil nehrinin haritasını çizmiştir. 1547 yılına kadar Akdeniz'de bulunmuş, bu tarihte Hint Kaptanlığı görevine atanmıştır. 1551 yılında 30 kadirga ile Süveyş Limanı'ndan Bâbü'l Mendeb'e hareket etmiş, Arap Yarımadası'nın Umman sahillerini ve burada bulunan Maskat kalesini fethetmiştir. Hüzmüz'ü topa tutsa da Portekizlilerden kaleyi almaya muvaffak olamamış, Basra'ya çekilmiştir. Portekizlilerin saldıracağı haberi üzerine

¹ Muzaffer Erendil, "Çok yönlü Türk Denizcisi: Pîrî Reis", Askeri Tarih Bülteni, 1990, Sayı 28, 13-18.

² Abdülhakim Koçin, "16. Yüzyılda Bilgin Bir Amiral: Pîrî Reis", Bilim ve Teknik, 1990, Sayı 268, 27-29; Elçin İçten, "Büyük deniz Pîrî Reis ve Haritaları", Derin, 2011, Sayı13, 50-54; Mahmut Ak, "Hint Donanması Kaptanı ve Bahriye Müellifi Pîrî Reis", Yeni Türkiye, 2000, 6(33/Özel Sayı-3 Osmanlı'da Düşünce ve Bilim), 659-664.

dağılan kadirgalarını toplayamadan üç kadirga ile denize açılmıştır. Bir kadirgası Bahreyn açıklarında parçalanmış, kalan iki gemisi ile Mısır'a dönmüştür. Basra Valisi Kubat Paşa'nın, Mısır valisine yazmış olduğu mektuptan sonra Mısır valisi tarafından tutuklanmış, Kanuni Sultan Süleyman'ın emri ile 1554 yılında idam edilmiştir³.

Güçlü bir denizci olduğu kadar öğrenmeye de oldukça meraklı olan Pîrî Reis, haritaları ve Kitâb-ı Bahriye adlı eseri ile tanınmaktadır. Denizcilik faaliyetleri sırasında gördüklerini ve daha önce coğrafya kitaplarından elde ettiği bilgileri kaydeden Piri Reis çok önemli haritalar çizmiştir. Bu haritalar daha sonra dünya çapında bir şöhrete sahip olmuştur⁴.

Günümüzde eserleri birçok bilim adamı tarafından eşsiz olarak kabul edilen Pîrî Reis'in bu eserlerinin Türkiye'de hak ettiği değeri tam olarak gördüğünü söylemek zordur. Osmanlı denizciliğinin rehber kitabı olarak da kabul edilen Kitâb-ı Bahriye, günümüzde Türk Milli Eğitim Sistemi'nde de yeterli ilgiyi görmemiştir. Oysa "ülkesini ve çevresini çeşitli yönleriyle tanıyan, değişen dünya şartlarında ortaya çıkan sorunları kavrayan ve çözüm önerileri yaratan; yurt savunmasında, yönetiminde ve kalkınmasında görev alacak, ülkesini ve milletini seven" öğrenciler yetiştirmek Türk Eğitim sisteminin önemli amaçları arasında yer almaktadır. Bu nedenle kendi kültürel ve tarihi zenginliklerimizi eğitim sistemi içinde daha fazla yer vermemiz, sahiplenmemiz gerekmekte, eğitim aracılığıyla yeni nesillere aktarmamız bir zorunluluk haline gelmektedir.

Yapılan bu araştırmada Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi'nde süreli yayınlarda Pîrî Reis ile ilgili yayımlanan makaleler analiz edilmeye çalışılmış, konuya ilişkin yapılmış ve yapılacak olan araştırmalarla ilgili araştırmacılara yön gösterilmesi hedeflenmiştir. Bu amaç çerçevesinde öncelikle Piri Reis ile ilgili makalesi bulunan araştırmacı ve dergilerin isimlerine yer verilmiş, daha sonra da Pîrî Reis'in haritalarına, Kitâb-ı Bahriye adlı eserine ve son olarak da denizcilik yönüne değinilmiştir.

I. Pîrî Reis ile İlgili Makalesi Bulunan Araştırmacılar ve Bu Makalelerin Yayımlandığı Dergilerin İsimleri

Yazar Adı	Yayımlandığı Yıl	Yayımlandığı Dergi
Abdurrahman Aygün (a)	1936	Haritacılar Mecmuası
Abdurrahman Aygün (b)	1936	Haritacılar Mecmuası
Abdülhakim Koçin	1990	Bilim ve Teknik
Afet İnan	1937	Bellekten
Aybay Gündüz	1990	Tarih ve Toplum

³ Vahit Çubuk, "Pîrî Reis, Abdurrahman Hibri, Katip Çelebi Ve Evliya Çelebi'ye Göre İskenderun Ve Çevresi", Türk Kültürü, 1976, Sayı 166, 35-46.

⁴ Çubuk, *agm.*, 35-46.

Buğra Tokatlı	2002	Popüler Tarih
Elçin İçten	2011	Derin
Enver Benhan Şapolya	1960	İller ve Belediyeler Dergisi
Ercüment Mergen	1953	Deniz Mecmuası
Erdoğan Şimşek	2011	Deniz Kuvvetleri Dergisi
Ertuğrul Önalp	2002	OTAM
Ertuğrul Önalp	2010	Tarih Araştırmaları Dergisi
Feray Coşkun	2005	Atlas
Fikret Sarıcaoğlu	2004	Türklük Araştırmaları
Georges Ketman (Çeviren Behire Abacıoğlu)	1961	Türk Yurdu
Georges Ketman (Çeviren Sıtkı Lalik)	1961	Mesleki ve Teknik Öğretim
Gündüz Uluksar	1982	Silahlı Kuvvetler
İdris Bostan	1988	Sanat Tarihi Araştırmaları
Lütfi Göker	1993	Kemalizm
Mahmut Ak	2000	Yeni Türkiye
Mine Esiner Özen	2006	Osmanlı Tarihi Araştırmaları
Muazzez İlmiye Çığ	1992	Bellekten
Musa Tektaş	2003	Diyanet
Muzaffer Erendil	1990	Askeri Tarih Bülteni
Orhan Koloğlu	2004	Popüler Tarih
Rasim Güçsav	1954	Deniz Mecmuası
Richard W. Stephenson	1963	Son Çağ
Sadi Selen	1937	Bellekten
Sami Uzun	1992	Silahlı Kuvvetler Dergisi
Sevim Tekeli	1985	Erdem
Vahit Çubuk	1976	Türk Kültürü
Vicente Guillermo Arnaud	2002	OTAM
Zhukov Konstantine	2007	Tarih Araştırmaları Dergisi

(Çeviren Vehbi Günay)		
-	1991	Denizin Sesi
-	1993	Kültür Gençlik
-	1937	Bellekten
-	1936	Resimli Şark

Pîrî Reis ile ilgili makale yazan araştırmacılar incelendiğinde belli bir ismin ön plana çıkmadığı, makalelerin farklı yazarlarca ele alındığı görülmektedir. Fakat yayın yapılan dergilerin isimleri incelendiğinde Bellekten Dergisi'nin (4 makale) ön plana çıktığı görülmektedir. Bu makaleler yayımlandığı yıllar açısından incelendiğinde; 6 tanesi 1930 ve 1940 yılları arasında, 2 tanesi 1950 ve 1960 yılları arasında, 4 tanesi 1960 ve 1970 yılları arasında, 1 tanesi 1970 ve 1980 yılları arasında, 3 tanesi 1980 ve 1990 yılları arasında, 8 tanesi de 1990 ve 2000 yılları arasında yazılırken 2000 yılından sonra toplam 13 makale yayımlandığı görülmektedir.

2. PİRİ REİS'İN HARİTALARI

Dergilerde Pîrî Reis'in haritacılık yönü ile ilgili makalelerde; Pîrî Reis'e ait olan haritaların ortaya çıkarılması süreci, çizilirken yararlanılan kaynaklar, haritaların içeriği, bu haritaların coğrafya tarihi açısından taşıdığı önem, harita hakkında yapılan olumlu ve olumsuz eleştiriler gibi konulara değinildiği görülmektedir.

Dergilerde konuya ilişkin ele alınan makalelerde Pîrî Reis'in haritaları ile ilgili olarak öncelikle; haritanın Türkiye Milli Müzeler Müdürü B. Halil Ethem Elden tarafından 1929 yılında Topkapı Sarayı'nın müze haline getirilmesi sırasında bulunması⁵ ve hazırlanması sürecinde yararlanılan kaynaklar hakkında⁶ bilgilere yer verildiği görülmektedir. Buna göre Pîrî Reis; yirmi kadar harita ve dünya haritası, dünya üzerinde insanların bulunduğu yerleri gösteren ve Arapların Caferiye adını verdikleri haritalar, sekiz adet Caferiye ve Araplara ait bir Hindistan haritası, dört Portekizli tarafından çizilen ve Hindistan'ı gösteren haritalar, Hindistan ve Çin'in geometrik olarak çizilmiş ve aynı zamanda Colomb tarafından batı bölgesinde çizilmiş olan bir haritadan faydalanmıştır. Stephenson'a⁷ göre Pîrî Reis tarafından hazırlanan harita o devirdeki diğer haritalarla

⁵ Ertuğrul Önalp, "Un Marino Turco Del Siglo XVI Que Conocia Los Siete Mares: Pîrî Reis," OTAM, 2002, Sayı 13 185-211; Ak, *agm.*, 659-664; Richard W. Stephenson, "Pîrî Reis Haritası", Son Çağ, 1963, Sayı 13: 22-28.

⁶ Georges Ketman, "Pîrî Reis'in Harikulâde Haritaları", Çev. Sıtkı Lalik, Mesleki ve Teknik Eğitim, 1961, Sayı 96: 12-15; Resimli Şark, "1513'te, Türk Dünyasına Amerika'yı Tanıtan, Pîrî Reis'in Atlas Bahrimuhiti Haritası", Resimli Şark, 1932, Sayı 21: 6-8; Stephenson, *agm.*, 22-28; "Kristof Kolomb'un Haritasına Dayanarak Eski Amerika Haritasını Çizen Türk Amiralî Pîrî Reis", Erdem, 1985, Sayı 3: 673-683.

⁷ Stephenson, *agm.*, 22-28.

karşılaştırıldığında Antil Adası eksik ve kaba çizilmiştir. Stephenson'a göre bu eksikliğin temeli Pîrî Reis'in Kristof Kolomb'un çizmiş olduğu haritasına inanmış olmasındadır. Tekeli⁸ve İnan⁹da Pîrî Reis'in Amerika kıyılarını çizerken Columbus'un haritasına sadık kaldığını, onu pek çok noktadan tekrarladığını söylemektedir. Onlara göre haritada Antil adaları ve Kuba Adası Columbus'un iddiası paralelinde bir kıta olarak gösterilmiştir.

Dergilerde Pîrî Reis'e ait haritanın bulunması ve dünyaya duyurulmasında yabancı bilim adamlarının katkılarından da söz edilmektedir. Alman bilim adamı Prof. Dr. Adolf Deisman 1929 yılında Topkapı Sarayı'nı ziyaret etmiş, Fatih Sultan Mehmet'in kartografyaya olan ilgisi ile ilgili bir araştırma yapmıştır. Bu sırada müze müdürü Halil Eldem'den kartografya ile ilgili bilinenlerin dışında başka bir yazma olup olmadığını sormuş, o da bu istek üzerine Deisman'a bazı yazmalar vermiştir. Bu yazmalar arasında o güne kadar kimsenin görmediği bir haritada vardır. Bu harita o günlerde tesadüfen İstanbul'da bulunan Kitâb-ı Bahriye uzmanı Profesör Paul Kahle'ye gösterilmiş, Kahle de bu haritanın Pîrî Reis'e ait olduğunu tespit etmiştir. Profesör Kahle, 1931 yılında Leiden'de toplanan Şarkiyatçılar Kongresi'nde haritayı dünya kamuoyuna duyurmuştur¹⁰.

Bazı yabancı gazetelerin 1929 yılında Topkapı Sarayı'nda bulunan ve Pîrî Reis'e ait olan haritadan Kolomb'un haritası olarak söz etmeleri üzerine Türk Tarih Kurumu harekete geçmiş ve Londra'da yayınlanan The Illustrated London News adlı dergiye bir yazı ile haritadan ve Pîrî Reis'in Kitâb-ı Bahriye'sinden bazı fotoğraflar göndermiştir. Bu yazı ve resimler derginin 23 Temmuz 1932 tarihli sayısında yayınlanmıştır¹¹.

1933 yılında Profesör Paul Kahle "Die Verschollene Columbus - Karte Von 1498 In Einer Turkischen Weltkarte Von 1513 (Kaybolmuş 1498 Tarihli Colomb Haritası 1513 tarihli Türkçe Bir Dünya Haritasında) adında bir kitap yazmıştır. Kahle, eserinde Kitâb-ı Bahriye ile ilgili olarak; bu haritanın Akdeniz ile ilgili önemli bir eser olduğunu, eserin içindeki bilgi ve haritaların çok güvenilir bir Türk coğrafyacısı tarafından çizildiğini belirtmiş, yerlerinde yapılmış en ince araştırmaların bile bu eserin içindeki bilgilerin gerçeklere uyduğunu dile getirmiştir. Daha sonra 1935 yılında Devlet Matbaası'nda ilk baskısı yapılan bu haritanın ikinci baskısı Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı'na 1966 yılında yapılmıştır¹².

Pîrî Reis'ten kaptan ve müellif olarak söz edilen makalelerde onun en önemli eserlerinden birisinin de birinci haritası (Mart-Nisan 1513-Gelibolu) olduğu belirtilmekte ve özelliklerine değinilmektedir. Deve derisi üzerine 9 renkte boya ile resmedilen bu harita 86 cm boyunda, üst kısmı 61 alt kısmı ise 41 cm genişliğindedir. Üst kısmı koparılmış olan bu haritada üçü küçük, ikisi büyük beş rüzgârgülü ve çeşitli yön çizgileri bulunmaktadır. Bu makalelerde standart portulan çizimlerinde rüzgârgüllerinin 17 olduğu bilindiğine göre bunlar eklendiğinde haritanın tam dünya haritasının bir parçası haline geldiğini ifade

⁸ Tekeli, *agm.*, 673-683.

⁹ Afet İnan, "Bir Türk Amirali: XVI. Asrın Büyük Geografî Pîrî Reis", *Bellekten*, 1937, Sayı: 317-331.

¹⁰ Feray Coşkun, "Korsan, Kaptan, Haritacı Pîrî Reis", *Atlas*, 2005, Sayı 146: 102-122.

¹¹ Sami Uzun, "Büyük Türk Denizcisi Ve Deniz Bilgini Piri Reis", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, 1992, Sayı: 333: 36-42.

¹² Uzun, *agm.*, 36-42.

edilmektedir. Harita üzerindeki notlardan bu haritanın 1513'te çizilip 1517'de de Sultan Selim'e (1512-1520) sunulan, büyük çapta hazırlanmış bir dünya haritasının parçası olduğunu ifade edilmektedir¹³.

Konuya ilişkin ele alınan makalelerde harita üzerindeki şekillerle ilgili bilgilere de yer vermektedir. Dağların kabartma, nehirlerin kalın çizgilerle gösterildiği haritada taşlık yerler siyah, kumluk ve sığ yerler kırmızı noktalarla, denizde görülmeyen taşlık yerler haç işaretiyle belirlenmiş, özellik gösteren yerler bitki, hayvan resimleriyle süslenmiş, bölgelere ilişkin notlar eklenmiştir¹⁴. Bu makalelerde harita üzerinde bulunan şekillerle ilgili bilgilere de yer verilmektedir. Buna göre harita üzerinde bulunan gemi resimleri seyyahların yapmış oldukları keşifleri belirtmek için kullanıldığı belirtilmektedir. Örneğin Santiano adası yakınlarındaki gemi resmi yanındaki notta Naton adlı bir Cenevizlinin bu adayı bulduğu yazılmaktadır¹⁵.

Coşkun¹⁶, Pîrî Reis'in haritalandırdığı yerlerin sadece coğrafi özellikleri ile ilgili bilgi vermediğini, aynı zamanda buraların ahali, kültürü, tarihini de hayvan ve bitki figürleri kullanarak anlattığını belirtmektedir.

Pîrî Reis'in haritasının kıyıları ve adaları kapsayan bölgelerin tanıtılmasını amaçlayan bir portulan olduğu ifade edilen makalelerde enlem ve boylam çizgileri yerine biri kuzeyde diğeri güneyde olmak üzere iki pusula gülü bulunduğu belirtilmektedir. Buna göre her pusula gülünü 32 parçaya bölen doğruların harita boyunca uzandığı ve mil bölümlerini gösteren iki cetvelin eklendiği ifade edilmektedir. Rüzgar güllerinden çıkan doğrular ve ölçeklerin limanlar arasındaki uzaklığı ölçtüğü dile getirilen makalelerde genellikle bu portulanların matematik temelden yoksun olsa da yapılan araştırmaların Pîrî Reis'in haritasındaki Atlantik Okyanusu üzerine yerleştirilen beş projeksiyon merkezi olduğu belirtilmekte, bu nedenle haritada kolaylıkla enlem ve boylamların çizilebileceği söylenmektedir. Bu konuda Pîrî Reis'in kendisi de Kitâb-ı Bahriye'de haritanın özenle çizildiğini, ne kadar küçük hata olursa olsun hatası olan haritaların kullanılmaması gerektiği bilgisine yer verilmektedir¹⁷.

Ketman¹⁸, Pîrî Reis'in haritalarının son derece önemli olduğunu anlattığı makalesinde M. Mallery gibi birçok uzmanın harita üzerinde çalıştığını, bu haritalarla ilgili önemli bilgilere ulaştığını anlatmaktadır. Araştırmacılar başlangıçta bu haritaların hatalı koordinat sistemine sahip olduğunu tahmin etseler de kısa sürede yanlışlıklarını anlamış, haritada en küçük tepe, körfez, ada veya adacıkların şaşılacak derecede tam yerlerinde çizilmiş olduklarını görmüşlerdir. Onlara göre sanki Pîrî Reis bu yerleri karış karış bilmektedir. Bu haritalar sadece Kuzey ve Güney Amerika ile Güney Kutbu sahillerini göstermekle kalmamış, bu kıtaların iç kısımlarını, yaylarını, dağ zincirlerini vb. de

¹³ Ak, *agm.*, 659-664. Tekeli, *agm.*, 673-683.

¹⁴ İnan, *agm.*, 317-331; Resimli Şark, *agm.*, 6-8. Tekeli, *agm.*, 673-683.

¹⁵ Tekeli, *agm.*, 673-683.

¹⁶ Coşkun, *agm.*, 102-122.

¹⁷ Ercüment Mergen, "Alim Amirallerimizden Pîrî Reis Ve Eserleri", Donanma Dergisi, 1953, Sayı 403: 1-10; Tekeli, *agm.*, 673-683.

¹⁸ Ketman, *agm.*, 25-26.

göstermektedirler. Ketman'a göre 1950'li yıllarda Antarktika ile ilgili haritacıların bilmediği konularda Pîrî Reis haritasında önemli bilgiler vermiştir.

Dergilerde yer alan bilgilere göre Pîrî Reis'in haritasını oluştururken Kolomb'un haritasından yararlandığı belirtilmektedir. Bu konuda; Pîrî Reis'in özellikle 1492 ve 1504 yılları arasında 4 deniz seferi bulunan Kristof Kolomb'un haritasını kullandığı, onun üçüncü seferine katılmış daha sonra da Kemal Reis'e esir düşmüş bir yardımcısının anlattıklarından faydalandığı ifade edilmektedir. Fakat haritada yer alan bilgilerden onun bu seferlerden öncesine ait bilgilere de ulaştığı anlaşılmaktadır. Örneğin O, Antilya'nın 1465 yılında keşfedildiğini belirtmektedir¹⁹.

Konuya ilişkin ele alınan makalelerde Pîrî Reis'in haritalarının çok sayıda üstünlüklerinden söz edilmektedir. Pîrî Reis'in ilmi derecesini gösteren önemli ölçülerden birisinin de çeşitli ölçeklerdeki haritaların tek ölçeğe indirgeyerek bu haritaların eksikliklerinin diğerleriyle tamamlayabilmesi olduğu vurgulanmakta, daha önce yapılan haritalarda bu mükemmelliğin görülmediği belirtilmektedir. 1517 yılında Yavuz Sultan Selim'e sunulan Pîrî Reis'in bu haritası, haritacılık tekniği ve göz alıcı görünümü yanında kendi çizimleri günümüze ulaşmayan Kristof Kolomb'un keşiflerine dair en eski eser olması bakımından da yerli ve yabancı bilim adamlarının ilgisini çekmektedir. Bu gün Columbus'un haritasının ne orijinali ne de kopyası mevcut değildir. Columbus'un haritasından yararlanılarak çizilen tek harita Pîrî Reis'in haritasıdır²⁰.

İnan'a²¹ göre Pîrî Reis dünya haritasına Kristof Kolomb haritasını alıp geçirmekle bize Amerika'nın en eski haritasından da söz etmiş olmaktadır. Böylece İnan'a göre keşifler tarihin en önemli safhalarından birisi aydınlatılmıştır. Ona göre Pîrî Reis'in I. Dünya Haritası coğrafi keşifler tarihinin en önemli vesikalarından birisini teşkil etmektedir.

Muazzez İlmiye Çığ²² (1992) *The Maps of The Ancient Sea Kings (Eski Deniz Krallarının Haritaları)* isimli kitabının Türkçe özetine yer verdiği makalesinde Pîrî Reis'in haritalarının öneminin Kolombus'un Amerika'yı keşfinden kısa bir süre sonra 1513 yılında bir Türk amirali tarafından yapılmış olmasından kaynaklandığını belirtmektedir. Ona göre Pîrî Reis'in haritaları insanlık ve kültür tarihi açısından da önemli bir araştırma yolu açmıştır.

Dergilerde Kristof Kolomb'un haritasının Pîrî Reis'in eline nasıl geçtiğine ilişkin yorumlara da yer verilmektedir. Bu konuda Kemal Reis komutasındaki Türk denizcilerinin

¹⁹ Ak, *agm.*, 659-664; Ketman, *agm.*, 25-26; Buğra Tokatlı, "Pîrî Reis, Kolomb'un Tayfasıyla Neler Konuştu?", *Popüler Tarih*, 2002, Ocak Sayısı:22-25.

²⁰ Ak, *agm.*, 659-664; Koçin, *agm.*, 27-29; Koçin, *agm.*, 27-29; Kültür Gençlik, "Çağın Aşan Bir Harita: Pîrî Reis Haritası", *Kültür Gençlik*, 1993, Sayı 23: 30-31; Rasim Güçsavaş, "Pîrî Reis'in Ölümünün 400. Yıl Dönümü Münasebetiyle Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Verilen Konferans", *Deniz Mecmuası*, 1954, Sayı 406, 24; Tekeli, *agm.*, 673-683; Uzun, *agm.*, 36-42.

²¹ İnan, *agm.*, 317-331.

²² Muazzez İlmiye Çığ, "Pîrî Reis'in Haritası Üzerinde Amerika'da Yapılan Geniş Ve Derin Çalışmaları İçeren "The Maps Of Ancient Sea Kings" Kitabının Türkçe Özeti", *Belleten*, 1992, Sayı 216: 403-435.

1501 yılında Batı Akdeniz’de yaptıkları bir savaş esnasında ele geçirdikleri İspanyol gemilerinden birisinin eşyaları arasında Kolomb’un bu haritasının bulunduğu ifade edilmektedir. Bilindiği gibi Kolomb’un üçüncü seferinden dönüşü 1500 yılında olmuştur²³.

Dergilerde Atlas Okyanusu ve kıyılarını ele alan bu haritanın dünya bilim âlemi ve denizciliği tarafından takdirle karşılandığı ifade edilmektedir. 1513 yılında çizilen bu haritanın doğruluğu bilim adamlarını şaşırtmakta ve ancak bu haritanın göğe yükselerek çizilebileceği vurgulanmaktadır. Haritanın, doğal gerçeklere oldukça uygun olduğu belirtilmektedir²⁴.

İkinci harita (1528-Gelibolu) ilk haritaya oranla daha itinalı çizilmiştir. Ceylan derisi üzerine işlenen bu harita 8 renkte boyanmış, Osmanlı tarzı ile süslenmiştir. Kıyıların ilk haritaya göre daha başarılı çizildiği bu haritada daha önce boş bırakılan yerler doldurulmuş, yinede bilinmeyen yerler boş bırakılmıştır²⁵. Birinci haritadan yaklaşık 15 yıl sonra çizilen bu haritanın günümüzde ancak 68/69 cm’lik parçası mevcuttur. Bu parçada Atlas Okyanusu’nun kuzeyi, Kuzey ve Orta Amerika’nın o sıralarda keşfedilmemiş kıyıları yer almaktadır²⁶. İlk haritada olduğu gibi ikinci haritada da Pîrî Reis’in adı ve haritanın tarihi yazılmış, enlem ve boylam çizgileri yerine 32 eşit parçaya bölünmüş rüzgârgüllerine yer verilmiştir. Yandaki yirmiye bölünmüş dördü büyük ve süslü, ikisi küçük altı rüzgârgülü ile iki adet mil ölçeği bulunmakta, ölçeklerin altında haneden haneye Ellişer mil, noktadan noktaya onar mil olduğu belirtilmektedir²⁷.

Uzun²⁸, Pîrî Reis’in haritaları üzerinde en yoğun incelemeleri Amerikalı haritacı Arlington H. Mallery’in gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Ona göre Mallery, Amerikan Deniz Kuvvetleri harita uzmanları ile beraber yapmış oldukları uzun çalışmadan sonra anılan haritaları dünya küresine uygulamış ve Pîrî Reis’in dünyanın küreselliğini bildiğini ortaya koymuştur.

Aygün²⁹, Pîrî Reis’in haritalarını 16. Asırda yapılan Amerika haritaları ile mukayese ettiği makalesinde 16. Asır haritacılığı nokta-i nazarından bu haritaları incelemiş mukayeseli bu bir analiz yapmıştır. Yapılan bu analizler sonucunda Pîrî Reis’in çizmiş olduğu haritaların ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır. Yine Aygün³⁰ Pîrî Reis’in

²³ Mergen, *agm.*, 1-10.

²⁴ İçten, *agm.*, 50-54; “*Deryaların Piri Haritacıların Reisi Pîrî Reis*”, Diyanet, 2003, Sayı 155: 62-63.

²⁵ Ak, *agm.*, 659-664; Denizin Sesi, “*Denizcilikte Türk Dehası Pîrî Reis’in Haritası*”, Denizin Sesi, 1991, Sayı 90: 36-37; Tektaş, *agm.*, 62-63; Tekeli, *agm.*, 673-683.

²⁶ İnan, *agm.*, 317-331; Tekeli, *agm.*, 673-683; Tektaş, *agm.*, 62-63.

²⁷ Sadi Selen, “*Pîrî Reis’in Şimalî Amerika Haritası*” Telif 1528, Belleten, 1937, 1(2): 515-523.

²⁸ Uzun, *agm.*, 36-42.

²⁹ Abdurrahman Aygün, “*Pîrî Reis’in; Amerika Haritasına Bir Nazar*”, Haritacılar Mecmuası, 1936a, Sayı 12: 103-114.

³⁰ Abdurrahman Aygün, “*Pîrî Reis’in Amerika Haritasındaki Yazıları*”, Haritacılar Mecmuası, 1936b, Sayı 13: 31-37.

1513'te çizdiği Amerika haritasında yer verdiği yazıları numara sırasınca aynen makalesinde yer vermiştir.

Goethe Üniversitesi Arap-İslam Bilimleri Enstitüsü Direktörü Profesör Fuat Sezgin batı haritacılığı hakkında farklı bir iddia ortaya atmıştır. Ona göre modern denizciliğin Portekizlilere mal edilmesi hatasıdır. Oysa modern denizcilik 9-16. Yüzyıl arasında yaşamış İslam bilginlerine aittir. Sezgin'e göre denizcilik biliminin iki önemli prensibi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, engin denizlerde büyük mesafeleri ölçebilmek, ikincisi de bulunduğumuz noktayı tespit edebilmektir. Sezgin, bu iki prensibin Avrupa'da ancak 20. yüzyılda söz konusu iken Müslümanların bunları 15. yüzyılda uygulayabildiklerini belirtmekte, Müslüman bilim adamlarının enlem ve boylam derecelerini gösteren ve bunlara dayanan ilk dünya haritasını çizdiklerini ifade etmektedir. Ona göre Portekizliler 15. yüzyılda denizciliği ellerine geçen İslam haritalarından öğrenmişlerdir. Sezgin'in vermiş olduğu bu bilgiler Pîrî Reis'in batı kaynaklarından fazla Arap-İslam geleneğinden etkilenmiş olduğunu akla getirmektedir. Doktorasını Osmanlıların Hint Okyanusu'ndaki etkinlikleri üzerine yapan Giancarlo Casale'de İslam coğrafya eserlerinin Osmanlılar tarafından bilindiğini fakat 16. Yüzyıl öncesinde bunlardan yeterince yararlanılmadığını belirtmektedir³¹.

Coşkun³², Pîrî Reis'in haritasına yapılan eleştiriler hakkında da bilgiler vermektedir. Bu eleştirilerden birisi Profesör Celal Şengör'e aittir. Şengör'e göre Pîrî Reis'in haritası orijinal olmaktan ziyade Araplardan öğrenilmiş veya kopyalanmış olması muhtemel bir projeksiyona göre çizilmiştir. Ona göre La Cosa'nın 1500 tarihli Amerika haritası ve Martin Waldseemüller'in 1507 tarihli dünya haritalarının kartografya tekniği ve güncellik bakımından Pîrî Reis'in haritasından daha üstündür. Şengör, Pîrî Reis'in haritasının matematiksel temelden yoksun olduğu gibi zamanında yapılan coğrafi keşiflerin son halinden haberdar olunmadığı için de çağın gerisinde kaldığını ifade etmektedir. Harita üzerine olumsuz görüş belirten diğer bilim adamları da Avustralyalı R. Bywater ve Belçikalı J. P. Lacroix'tir. Onlar 2004 yılında Spatial Science dergisinde yayımladıkları Pîrî Reis'in haritasının Batı Avrupa, Batı Afrika ve Güney Amerika'yı gösteren kısımlarının olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bywater ve Lacroix, Kolomb'un Amerika'ya vardığında Asya'ya ayak bastığını sanmasından hareketle Pîrî Reis'in Asya kıyılarını çizmiş olma olasılığı üzerinde durmuşlardır. Onlar bilgisayar destekli sistemlerle doğu ve güney doğu Asya kıyılarını Pîrî Reis'in haritasının üzerine oturtmuşlar ve büyük oranda benzer olduğunu görmüşlerdir. Buna göre Pîrî Reis'in 1513 yılında çizmiş olduğu dünya haritası Küba veya Orta Amerika'yı değil, aslında Doğu ve Güneydoğu Asya kıyılarını göstermektedir.

3. KİTAB-I BAHRİYE

Dergilerde Pîrî Reis'in Kitab-ı Bahriye'si ile ilgili olarak; kitabın yazılma gerekçesi, yazılma süreci, kitabın içeriği, Türk ve dünya bilim tarihi açısından oynadığı rol, kitapta kullanılan üslup, kitabın yazılması sürecinde yararlanılan kaynaklar, kitabın kaynaklık yaptığı eserler gibi konularda önemli bilgilere yer verilmektedir.

³¹ Coşkun, *agm.*, 102-122.

³² Coşkun, *agm.*, 102-122.

Cumhuriyet dönemi süreli yayınlarda yayımlanan makalelerde Pîrî Reis'in Kitâb-ı Bahriye'yi 1511 yılında amcası Kemal Reis'in bir deniz kazasında ölümünden sonra Gelibolu'ya dönmesinden sonra yazmaya başladığı belirtilmektedir³³.

Dergilerde Pîrî Reis'in Kitâb-ı Bahriye yazma gerekçesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Pîrî Reis, kitabın önsözünde batıda Portulan denilen, kıyıları, adaları ve limanları gösteren bir denizcilik rehberine gerek duyduğunu, ancak haritaların ne kadar büyük ölçekli yapılırsa yapılsın bu ihtiyacı karşılayamayacağı, bütün bilgilerin buraya sıkıştırılamayacağı için de bu kitabı yazdığını ifade etmektedir³⁴. Eser 1935 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından basılmıştır.

Pîrî Reis'i konu edinen makalelerde Kitâb-ı Bahriye'nin gerekçesi yanında yazılma süreci hakkında bilgilere de yer verilmektedir. Pîrî Reis, 1517 yılında ilk haritasını Sultan Selim'e sunduktan sonra gemi reisliği ve filo komutanlığı yanında araştırma ve inceleme çalışmalarını devam ettirmiş, bilgi birikimini kitap haline getirmeye başlamıştır. Fakat kitap müsvedde, kendi deyimiyle beyaza çekilmemiş durumdadır. Pîrî Reis'in eserini kaleme aldığı devirde matbaanın Osmanlı'da kullanılmaması, eserlerin elle yazılıp çoğaltılmasına neden olmuş, eserlerden sadece belli çevreler haberdar olmuştur. Bu dönemde bir eserin yaygın olarak bilinmesi için padişah, devletin ileri gelenleri ya da ünlü bir kişinin desteğinin alması gereklidir. Bu gibi durumlarda padişahın beğenisinin kazanılması önemlidir. O dönemde yazılan eserin giriş kısmında padişah ve soyunun övüldüğü, saltanatlarının uzun sürmesinin dilendiği bölüme yer verilirdi. Fakat Pîrî Reis başta Sultan Süleyman olmak üzere devletin ileri gelenlerinden böyle bir ümit görmediği için kitabını temize çekmemiş, fakat giriş kısmında yine de padişaha övgü satılarına yer vermiştir. Kendisi eserin padişaha sunulmasındaki ümitsizliği bildiği için beyaza çekilmeyip müsvedde olarak kaldığını ifade etmektedir³⁵.

Dergilerde Pîrî Reis'in kitabını Sultan Süleyman'a sunma fırsatı yakalamasına da yer verilmiştir. 1524 yılında Kanuni Sultan Süleyman, ortaya çıkan bir anlaşmazlık durumunu ortadan kaldırmak için İbrahim Paşa'yı (Pargalı) Mısır'a gitmesi emrini verir. Paşa, sefer için mükemmel gemiler hazırlar ve bir de kılavuz arar. Bu sırada Pîrî Reis için sanatında tedbirli ve gayretli birisi olduğunu öğrenen Paşa kılavuzluk görevini Pîrî Reis'e verir. Fakat şiddetli fırtınaya yakalanan gemiler Rodos'a sığınmak zorunda kalır. Pîrî Reis burada Paşa ile tanışma fırsatı bulur. İbrahim Paşa bu sırada Pîrî Reis'in yön bulmak amacıyla sık sık elinde bulunan kitaba baktığını fark etmiştir. Eseri inceleyen İbrahim Paşa bunu çok beğenmiş ve eserin temize çekilerek padişaha sunulmasını istemiştir. Bu nedenle ilk olarak 1521 yılında yazılan bu eser 1526 yılında temize çekilerek yeniden düzenlenmiştir. Günümüze kadar ulaşan bu iki telif arasında da bazı farklılıklar bulunmaktadır. Kitabın ilk versiyonu 130 bölüm ve haritadan oluşmakta olup daha kısa

³³ Ketman, *agm.*, 25-26; Lütfi Göker, "Yazdığı Eserleriyle Üç Osmanlı Sultanının Takdirini Kazanan Coğrafya Bilgini Pîrî Reis", *Kemalizm*, 1993, Sayı 367: 24-25; Enver Benhan Şapolyo, "Pîrî Reis, İller ve Belediyeler Dergisi", 1960, Sayı 180: 391-392.

³⁴ Ak, *agm.*, 659-664; Erendil, *agm.*, 15-18; İnan, *agm.*, 317-331; Tekeli, *agm.*, 673-683.

³⁵ Erdoğan Şimşek, "Pîrî Reis", *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, 2011, Sayı 612: 52-68.

iken, 1526 tarihli ikinci versiyonu daha uzun olup 210 haritaya sahiptir³⁶. Sarıcaoğlu³⁷ ilk telifin tamamen Pîrî Reis'e aitken ikinci telifin Seyyit Muradî'nin kaleminden çıkması nedeniyle ilk telifin daha kıymetli olduğunu belirtmektedir.

Eserin 1520 yılında tamamlandığını ifade eden Afet İnan³⁸, Pîrî Reis'in eserine gemicilik hakkında bazı bilgiler içeren mukaddime ile başladığını, sadece bu bilgilerin bile onun denizcilik ilmi hakkında ne kadar iyi olduğunu göstergesi olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Dergilerde konuya ilişkin ele alınan makalelerde hayatını denizde geçiren Pîrî Reis'in Kitâb-ı Bahriye adlı eserinde; dünya coğrafyası, denizcilik meseleleri, uğradığı limanlar ve kıyılar hakkındaki tasvirlerle yer verdiği ifade edilmekte, denizcilik kitabı anlamındaki bu eserin tamamına yakınının düzyazı, kısmen de manzum olmak üzere iki telifinin bulunduğu dile getirilmektedir³⁹. Eserde çok sayıda haritada yer almaktadır. Ege ve Akdeniz'in tam bir deniz atlası veya portulan atlası kimliğini taşıyan Kitâb-ı Bahriye'deki haritalar, hem gemicilerin kullanımı hem model alınarak yeni portulan, harita ve atlasların yapımı amacıyla uzun yıllar hizmet etmiştir⁴⁰. Osmanlı'da matbaa olmadığı için elle yazılan eserin 1526 tarihli orijinal nüshası Fransa'da milli kütüphanede yer almaktadır⁴¹.

İlk iki bölümde Pîrî Reis'in, kendi biyografisi ve eseri yazma amacına, amcası Kemal Reis'in Osmanlı denizciliği için çok önemli olan hayatını ve faaliyetlerine değindiği belirtilen dergilerde aynı zamanda denizcilikle ilgili tecrübe ve tavsiyelerini de anlattığı dile getirilmekte ve diğer bölümler hakkında da bilgiler verilmektedir. 3 ve 5.bölümlerde ise fırtına ve rüzgârları tanıtp pusula hakkında bilgiler vermiştir. 6 ve 7. fasıllarda haritalar ve semboller hakkında bilgilere değinmiştir. 8. bölümde yeryüzünün ancak dörtte birinin karalarla dolu olduğu belirtilmiş, yedi denizin adı verilmiştir. Bu denizler Basr-i Çin, Basr-i Hind, Basr-i Pars (Fars; Basra Körfezi), Basr-i Zenc, Basr-i Magrip, Basr-i Rûm ve Basr-i Kalzûm'dür. Bunların takdimi yapılmadan 9. fasılda Portekizlilerin Hint Denizi'ndeki faaliyetleri incelenmektedir. 10. bölümde Habeş memleketi adı altında Ümit Burnu'na kadar olan sahiller anlatılır. 11. bölümde arzın küre şeklinde olduğu söylendikten sonra Portekizli bir papaz tarafından yapılmış bir yerküreyi gördüğünü anlatmaktadır. 12. bölümde Portekizlilerin Hindistan'a hangi yollardan ulaştığı anlatan Pîrî Reis, 13. fasılda Portekiz gemicilerinin rivayetlerine dayanarak Çin Denizi ve çevresinde yaşayan insanlardan söz etmektedir. 14 ve 15. fasıllarda Hind Denizi, buradaki rüzgârlar ve Hind kıyası (kılıç arkası

³⁶ Ak, *agm.*, 659-664; Coşkun, *agm.*, 102-122; Fikret Sarıcaoğlu, "Pîrî Reis'in Kitâb-ı Bahriyesi'nin İzinde Kâtip Çelebi'nin Yeni Bulunan Eseri: Müntehab-ı Bahriyye", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2004, Sayı 15: 7-57; Gündüz Uluksar, "Pîrî Reis: Hayatı, Kişiliği Ve Eserleri", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, 1982, Sayı: 281: 115-117; İnan, *agm.*, Mergen, *agm.*, 1-10; Mine Esiner Özen, Özen, M. E., "Piri Reis ve Müntehab-ı Bahriye" *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 2006, 7(2/Özel sayı: Adnan Adıvar): 119-130; Tekeli, *agm.*, 673-683.

³⁷ Sarıcaoğlu, *agm.*, 7-57.

³⁸ İnan, *agm.*, 317-331.

³⁹ Çubuk, *agm.*, 35-46; İçten, *agm.*, 50-54; Koçin, *agm.*, 27-29; Mergen, *agm.*, 1-10; Sarıcaoğlu, *agm.*, 7-57; Şapolya, *agm.*, 391-392; Tekeli, *agm.*, 673-683; Uzun, *agm.*, 36-42.

⁴⁰ Sarıcaoğlu, *agm.*, 7-57.

⁴¹ Uzun, *agm.*, 36-42.

kalınlığında, kılıç yüzü eninde ve en kısası bir karış uzunluğunda on iki tahtadan ibaret) adlı alet tanıtılmakta, Akdeniz ve Ege Havzası'na ait hava durumu işlenmektedir. Pîrî Reis 17. fasılda duyduklarından hareketle Bahr-i Basr'ı (Basra Körfezi) anlatmaktadır. 17 ve 20. bölümlerde ise Bahr-Zenc, yani Hint Okyanusu'nun batı bölümü işlenmiştir. 21. bölümde ise Bahr-i Magrip ve Bahr-i A'zam olarak adlandırılan Atlas Okyanusu'u anlatılmıştır. Kitabın sonuç bölümünde de İbrahim Paşa ile Mısır seyahati, kendisinin kılavuz tayin edilmesi, fırtınaya yakalanmaları, eserine müracaat edilmesi ve paşanın kendisine teveccühü, eserin temize çekilme talebi anlatılmıştır⁴².

Makalelerde Kitâb-ı Bahriye ile ilgili anlatılan konulardan birisi de kitabın üslubu ile ilgilidir⁴³. Bu konuda; kitabın özellikle nesir kısmı okuyucu ile konuşur gibi kaleme alındığı, ilmi bir eser olma yanında Akdeniz'deki deniz faaliyetlerinde sıkça kullanılacağı düşünülmüş ve özlü ve kolay anlaşılır bir anlatım tarzının kullanıldığı anlatılmaktadır.

Kitâb-ı Bahriye'nin kaynakları, Pîrî Reis ile ilgili makalelerde ele alınan konulardan birisidir⁴⁴. Bu konuda kitapta yer alan bilgilerin, Pîrî Reis'in müşahede ve duyduklarına dayandığı ifade edilmektedir. Bu durumu Pîrî Reis'in kendisinin de itiraf ettiği belirtilen bu makalelerde görülen şeylerin yazmayınca unutulması, buralara tekrar gelinmesi gerektiğinde taşlı ve sığ yerlerin nereleri olduğunun kolay bir şekilde bulunabilmesi nedeniyle her görülenin yazıldığı belirtilmiştir. Bunun yanında Pîrî Reis'in; başta Kristof Kolomb'un haritası olmak üzere yeni keşiflere dair harita ve eserler yanında özellikle Akdeniz için daha önce oluşturulan ve elden ele dolaşan İtalya ve Cenovalıların portulanlarını kullandığı fakat çok sayıda eksikliği olan bu eserlere de çok şey kattığı dile getirilmektedir. Yine eserin kaynakları arasında 15. yüzyıl ortalarına ait İtalyan ada kitaplarının da bulunduğu ifade edilmektedir.

Makalelerde Kitâb-ı Bahriye aynı zamanda bir Akdeniz seyahatnamesi olarak adlandırılmakta ve eserin Akdeniz için bir rehber olduğu belirtilmektedir. Kitâb-ı Bahriye'nin Akdeniz için bir rehber olması yanında özellikle henüz fethedilmemiş adalar hakkında Osmanlı idarecilerini bilgilendirme ve Akdeniz'deki Osmanlı varlığının kalıcı olmasında önemli rol üstlendiği vurgulanmaktadır⁴⁵. Bunun yanında eserde arkaik Türkçe kelimeler kullanılması, dönemin gemi türleri ve denizciliği ile ilgili istilahları ihtiva etmesi, Amerika'nın keşfinin bildirilmesi, Akdeniz'deki yerlerin ilk Türkçe adlarını vermesi Kitâb-ı Bahriye'nin önemini ortaya koymaktadır⁴⁶. Kitâb-ı Bahriye'de Pîrî Reis'in Amerika'nın keşfi ile ilgili vermiş olduğu en ilginç bilgilerden bir tanesi de Antil Adaları'nın denizciler tarafından 1465 yılında keşfedilmesidir. Bu bilgi Kristof Kolomb'dan önce Amerika yakınlarındaki adalara gelen denizcilerin varlığına işaret etmesi nedeniyle oldukça dikkat çekicidir⁴⁷.

⁴² Ak, *agm.*, 659-664. Tekeli, *agm.*, 673-683.

⁴³ Ak, *agm.*, 659-664.

⁴⁴ Ak, *agm.*, 659-664; Sarıcaoğlu, *agm.*, 7-57; Stephenson, *agm.*, 22-28; Uzun, *agm.*, 36-42.

⁴⁵ Ak, *agm.*, 659-664; Aybay Gündüz, "Kitâb-ı Bahriye Üzerine", Tarih ve Toplum, 1990, Sayı 84: 59-61.

⁴⁶ Sarıcaoğlu, *agm.*, 7-57.

⁴⁷ Tokatlı, *agm.*, 22-25.

Sarıcaoğlu⁴⁸, bugüne gelindiğinde eserin Akdeniz'deki tüm ülkelerin dillerinde tam ya da kısmî çevirilerinin yapıldığını, ayrıca hakkında da çok sayıda araştırmanın da yapıldığını belirtmektedir. Ona göre bu kitap kendisinden sonra gelen çok sayıda kitaba da kaynaklık yapmıştır. Eser; Kitâb-ı Bahriye, Kâtip Çelebi'nin Tuhvetü'l-kibâr ve Cihânnümâ'larına, Evliyâ Çelebi'nin Seyâhatnâmesi'ne, Bartınlı İbrahim Hamdi'nin Atlas'na ve daha pek çok Osmanlı tarihî coğrafya eserine kaynaklık etmiş, ayrıca haritaları birtakım değişikliklerle deniz haritaları için model oluşturmuştur. Sadi Selen⁴⁹, 16. yüzyılda Akdeniz'i bu kadar ilmi ve mükemmel tasnif eden başka bir eser olmadığı için dünyada birçok uzmanın bu esere müracaat ettiğini belirtmektedir. 1902 yılından itibaren kitabın bazı parçalarının Avrupa dillerine çevrildiğini belirten Selen, henüz tam anlamıyla yapılmış bir çevirisinin olmadığını belirtmektedir. O bu konuda Profesör Kahle'nin eserin mukaddimesini 1926 yılında Almanca olarak yayımladığını ifade etmektedir.

Bostan⁵⁰ Kitâb-ı Bahriye ve Tersane-i Âmire ile ilgili yapmış olduğu çalışmada 16. yüzyılda Osmanlı Bahriyesinin merkezinin Tersane-i Âmira (İstanbul Tersanesi) olduğunu dile getirmekte ve eserin bu tersane ile ilgili doğrudan olmasa da önemli bilgiler verdiğini dile getirmektedir. Ona göre Kitâb-ı Bahriye'nin nüshalarının bazılarının sonunda bulunan harita, tersane konusunda aydınlatıcı bilgiler vermektedir.

Kitâb-ı Bahriye'nin kaynaklık yaptığı konulardan birisi de Umur Paşa Destanı ile ilgilidir. Kostantine Zhukov⁵¹ tarafından yazılan makalede Umur Paşa Destanı, Kitâb-ı Bahriye ışığında yeniden ele alınmakta ve bazı gerçeklere vurgu yapılmaktadır. Umur Paşa Destanı özellikle XIV. Yüzyıl ilk yarısında Ege Türk Beylikleri tarihinin birkaç kaynağından birisi olması nedeniyle önemli bir destandır.

Kitabın 753 sayfadan ibaret olduğuna değinen İnan⁵², en önemli bölümün Akdeniz ile ilgili bölüm olduğunu ifade etmekte, kitabın aynı dönemde yazılan eserler arasında oldukça önemli bir yere sahip olduğunu dile getirmektedir. Ona göre aslında İngiliz, İtalyan, İspanyol, Fransız ve Hollanda deniz rehberleri Kitâb-ı Bahriye'nin ortaya koyduğu usullere göre yazılmış olup, bu kitap aynı zamanda batıda yazılan rehberlerin de ana kaynağını teşkil etmiştir. İnan'a göre bu önemli eseri başka bir eserle karşılaştırmak mümkün değildir. Çünkü Kitâb-ı Bahriye, bu tür eserlerin ilkinin teşkil etmektedir.

Koloğlu⁵³, Kitâb-ı Bahriye'nin bazı asılsız iddialara cevap niteliği taşıdığını da ifade etmektedir. Ona göre Ege ve Akdeniz'in bütün sahillerinde deniz soygunculuğunun yaygın olduğu bir dönemde garp ocaklarına katılıp Osmanlı'ya bağlanan Müslüman korsanlar batılıların iddia ettiği gibi birer soyguncu olmayıp bu konudaki en önemli cevabı Pîrî Reis vermektedir. Pîrî Reis, Kitâb-ı Bahriye'de devlet kontrolü dışında özel olarak

⁴⁸ Sarıcaoğlu, *agm.*, 7-57.

⁴⁹ Selen, *agm.*, 515-523.

⁵⁰ İdris Bostan, "Pîrî Reis'in Kitâb-ı Bahriye'sinde Bulunan Tersâne-i Âmira Planları" *Sanat Tarihi Araştırmaları*, 1988, Sayı 2: 67-68.

⁵¹ Zhukov Konstantine "Pîrî Reis'in Kitâb-ı Bahriye'si Işığında Umur Paşa Destanı", Çeviren Vehbi Günay, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 2007, 22(1): 249-253.

⁵² İnan, *agm.*, 317-331.

⁵³ Orhan Koloğlu, "Pîrî Reis Ve Katip Çelebi Anlatıyor: Deniz Yüzünün Leventleri", *Popüler Tarih*, 2004, Sayı 46: 22-23.

vurgun yapanlardan harami, yol kesen ve haydut olarak bahsetmektedir. Üstelik O, Müslüman ve Hıristiyan ayrımı yapmadan Türk haramisi ve kâfir haramisi deyimlerini kullanmaktadır.

Tekeli⁵⁴yapılan araştırmalar sonunda kitapta gerçeğe uymayan bir yerin bulunmadığını ifade etmekte, eserin deniz coğrafyası için çok önemli bir kitap olduğunu bildirmektedir.

4. DENİZCİLİK YÖNÜ

Pîrî Reis'in denizcilik yönü ile ilgili ele alınan makalelerde; Pîrî Reis'in yetiştiği ortam, denizlerde almış olduğu görevler, konuştuğu diller, Hint kaptanlığı ve idamı hakkında önemli bilgilere yer verilmiştir.

Makalelerde Pîrî Reis'in Türk kültür tarihinde hak ettiği yer verilirken haritacılık ve coğrafya alanındaki çalışmaları vurgulandığı, denizcilik yönünün ise eksik kaldığı belirtilmektedir. Oysa O, Hürmüz Kalesi muhasarası sırasında Portekiz tehlikesini önceden görerek o zamana kadar yaptığı açık deniz mücadeleleri ile yıpranmış filosunu mutlak bir felaketten kurtarma basiretini göstererek muhasarayı kaldırmış, böylece deniz bilgisi ve kumanda dirayetini göstermiştir⁵⁵. Onun yazmış olduğu kitap ve haritalar yanında binlerce denizcinin arasında genç yaşta olmasına rağmen amiralliğe kadar yükselmesi denizcilik yönünün ne kadar kuvvetli olduğunu gösteren özelliklerden birisi olarak değerlendirilebilir⁵⁶.

Dergilerde Pîrî Reis'in Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ilk resmi görevini Osmanlı Kaptan-ı Deryası Davut Paşa'nın zamanında aldığı ifade edilmektedir. 1499 yılında Navarin'in Venediklerden alınışı sırasında Kaptan Paşa'nın çok zor bir anında muharebenin kaybedilmesi durumu ortaya çıkınca O, gemisiyle Kaptan Paşa'yı kurtarmış ve kazanılan Navarin zaferini II. Beyazıt'a müjdelemiştir. 1500 yılında Modon Savaşı'nda henüz 35 yaşında "Reis" unvanını almıştır⁵⁷.Pîrî Reis'in ilk kez kendi savaş gemisinin kaptanı olarak katıldığı savaş, Osmanlı-Venedik savaşlarıdır⁵⁸.

Navarin Deniz Seferi'nden sonra zaferi II. Beyazıt'a müjdelemesi için gönderilmesi ve Barbaros Hayrettin Paşa'nın Formentera Baskını'ndan sonra aldığı ganimetleri Sultan Selim'e gönderirken Pîrî Reis'i görevlendirmesi onun diplomatik bir yeteneğe de sahip olduğunu göstermektedir. O'nun Portekizce, İtalyanca, Arapça ve Rumca dillerini de konuşma becerisine sahip olduğu söylene de⁵⁹ Türkçe dışında hangi dilleri bildiği kesin olarak bilinmemektedir. Fakat Coşkun⁶⁰, Pîrî Reis'in Lingua Franca'yı yani Akdeniz denizcilerinin ortak dilini bilmemesinin imkansız olduğunu ifade etmektedir. Ona

⁵⁴ Tekeli, *agm.*, 673-683.

⁵⁵ Ak, *agm.*, 659-664; Çubuk, *agm.*, 35-46.

⁵⁶ Uluksar, *agm.*, 115-117.

⁵⁷ Denizin Sesi, *agm.*, 36-37; Erendil, *agm.*, 13-18, Göker, *agm.*, 24-25.

⁵⁸ Özen, *agm.*, 119-130.

⁵⁹ Erendil, *agm.*, 13-18.

⁶⁰ Coşkun, *agm.*, 102-122.

göre bu dil; İtalyanca, Rumca, Türkçe, İspanyolca, Slavca, Latince, Rumence, Arnavutça, Berberice, Kıptice, Almanca, Farsça, Kelkit ve Azericeden bezeli bir dildir. Bu dil, kaderleri ortak olan denizcilerin meteorolojiden coğrafyaya, ticaretten denizcilik teknolojisine kadar çok sayıda konuda deneyimlerini paylaşma olanağı veriyordu. Bu nedenle Akdeniz denizcilerinin iki ve daha fazla dil bilmeleri olağan bir durumdu. Coşkun'a göre Pîrî Reis'in haritalarını çizirken farklı kaynaklardan yararlanması, onun Türkçe dışında bazı dilleri bildiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Pîrî Reis ile ilgili ele alınan makalelerde onun iyi bir denizci olarak yetişmesinde yeteneği kadar içinde bulunduğu ortamın da etkili olduğu ifade edilmektedir⁶¹. Pîrî Reis, Türk donanmasına ve Akdeniz'de önemli başarılar kazanmış Türk denizcilerine leventlerin ve reislerin yetişmiş olduğu Gelibolu'da doğmuştur. Gelibolu'nun doğal ve tarihi konu sebebiyle halkın denizcilikle uğraşması doğal görülmektedir. Şeyhülislam ve tarihçi İbn Kemal, Gelibolu'da doğan çocukların timsah gibi su içinde büyüdüklerini, beşiklerinin ecel tekneleri olduğunu ve akşam, sabah gemi sesleriyle uyandıklarını belirtir. Onun iyi bir denizci olmasında doğum yeri kadar amcası Kemal Reis'te etkili olmuştur. Kemal Reis o yıllarda büyük bir denizcidir. Pîrî Reis de o yıllarda amcasının yanında çevresini ilgiyle izleyen bir levent adayıdır. Kemal Reis'in birçok Türk denizci gibi Gırnata'da bulunan Müslümanları İspanyol baskınından kurtararak Afrika'ya taşınması sırasında Pîrî Reis'te bulunmuş ve bu çevreyi öğrenme imkânı bulmuştur. Pîrî Reis, II. Beyazıt'ın çağrısı üzerine amcası ile beraber Osmanlı Devleti'nin hizmetine girmiş, Osmanlı donanmasında gemi komutanı olarak görev almıştır. Katıldığı birçok savaşı kazanması üzerine kısa sürede ünlü bir reis olmuştur.

Tekeli⁶², Pîrî Reis'in başarılarının bazı çevreleri kızdırdığını belirtmektedir. Özellikle Basra Beylerbeyi Kubât Paşa, Pîrî Reis'in donanmayı Basra'da terk ettiği haberini İstanbul'a ulaştırmıştır. Mısır Valisi Mehmet Dukagin-zâde Mehmet Paşa da bu görüşlere katılınca yaşı 80'in üzerinde olan büyük denizci Kahire'de idam edilmiştir. Pîrî Reis'in öldürülmesinde Mısır valisinin Kanuniye onunla ilgili olumsuz haberler iletmesinin etkili olduğu fikri farklı makalelerde de dile getirilmiştir⁶³.

Pîrî Reis'in denizci yönü ile ilgili olarak dergilerde ele alınan konulardan birisi de Hint kaptanlığı meselesidir. Osmanlı Devleti, Kızıldeniz'in güvenliği, Hint Okyanus'unda Portekizlilerle mücadele edebilmek amacıyla Süveyş'te bir deniz üstü kurmuş, donanmanın başına da 1547 yılında Pîrî Reis getirilmiştir. Onun Süveyş kaptanlığına getirilmesinin sebebi o sıralar Osmanlı'nın tek limanı olan Aden'de Ali Bin Süleyman El Tavlaki adlı Arap Şeyhi'nin isyan ederek hâkimiyeti ele geçirmesi ve Portekiz hâkimiyetine girmeye niyetli olmasıdır. Pîrî Reis'in kaptanlığına getirilmesinde onun korsanlıktan yetişmesi ve deniz savaşlarında tecrübeli biri olması önemli rol oynamıştır. Aden'in fethinden sonra Divan-ı Hümayun onun başarısını yıllık tahsisatını 100.000 akçaya çıkararak ödüllendirmiş, yeni

⁶¹ Erendil, *agm.*, 13-18; Göker, *agm.*, 24-25, İnan, *agm.*, 317-331; Koçin, *agm.*, 27-29; Özen, *agm.*, 119-130; Tektaş, *agm.*, 62-63; Tokatlı, *agm.*, 22-25, Uluksar, *agm.*, 115-117.

⁶² Tekeli, *agm.*, 673-683.

⁶³ Erendil, *agm.*, 13-18; Şapolyo, *agm.*, 391-392; Tokatlı, *agm.*, 22-25.

görev olarak Hürmüz Adası'nın ele geçirilmesi görevini vermiştir⁶⁴. Şapolya⁶⁵, Pîrî Reis'e verilen Hint kaptanlığı vazifesinin Kızıl ve Umman Denizleri amiralliği anlamına geldiğini ifade etmektedir.

Pîrî Reis'in Hürmüz seferi ve idamı ile ilgili Türk ve Portekiz tarihçelerinin düşüncelerini makalesine konu edinen Önalp⁶⁶, onun idam sebebi hakkında görüş birliği bulunmadığını, bu konuda Portekizli yazar Couto'nun ve onun eserine dayanan diğer Portekizli tarihçelerinin düşüncelerinin daha kabul edilebilir bulunduğunu ifade etmektedir. Onlara göre Pîrî Reis'in idam sebebi padişahın emirlerine uymamasıdır. Bilindiği gibi Pîrî Reis'in padişah'tan aldığı emirle önce Basra'ya hareket etmesi daha sonra da orada hazır bulunan 15.000 asker ve diğer gemileri donanmasına dâhil ederek Hürmüz Adası'nı ele geçirmesi gerekmektedir. Bu nedenle Basra'ya kadar başka bir işle ilgilenmemeli, Portekizlilerin dikkatini çekmemeliydi. Fakat Pîrî Reis bu emre tam olarak itaat etmemiştir. Önalp'a göre bu itaatsizlik Osmanlılar açısından iki olumsuz sonucu beraberinde getirmiştir. Bunlardan birincisi; Portekizlilerin durumu anlayarak o sulara güçlü bir donanma göndermeleri ve sonucunda da Hürmüz Adası'nın ani bir saldırı ile fethedilmesinin imkânsız hale gelmesidir. İkinci sonuç ise; Basra'ya gönderilen donanmanın büyük bir kısmının orada atıl bir durumda yatması nedeniyle Portekizlilerin Basra Körfezi'nde, Aden'de ve hatta Kızıldeniz'de Osmanlılara karşı önemli bir üstünlük elde etmeleridir.

5. SONUÇ

Cumhuriyet Dönemi süreli yayınlarda Pîrî Reis'le ilgili yayımlanan makalelerin değerlendirilmesini amaçlayan bu çalışmada toplam 37 makaleye ulaşılmıştır. Ele alınan bu makalelerde Pîrî Reis'in denizcilik yönü ile eserleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Fakat Pîrî Reis'in denizcilik yönü, haritaları ve Kitâb-ı Bahriyesi kadar ele alınmamıştır.

Pîrî Reis'in haritalarının ortaya çıkarılması ve dünya kamuoyuna duyurulmasında yabancı bilim adamlarının önemli katkıları olmuştur. Bu konuda özellikle Profesör Kahle'nin önemli katkılarının olduğu görülmektedir. Kahle gibi birçok yerli ve yabancı bilim adamı Pîrî Reis'e ait olan haritaların gerçeğe oldukça yakın olduğu yönünde görüş belirtmektedir. Bu haritalar gerçeğe yakın olmalarının yanında aynı zamanda Kristof Kolomb'un haritasından yararlanılarak çizilen tek harita olması bakımından da oldukça önemli görülmektedir. Çünkü bu gün Kolomb'un haritasının orijinali ve kopyası mevcut değildir.

Dergilerde Pîrî Reis'in ölümsüz eseri Kitâb-ı Bahriyesi ile ilgili; yazılma gerekçesi, yazılma süreci, yararlanılan kaynaklar, kaynaklık yaptığı eserler, içerdiği bilgiler, Türk ve dünya tarihi açısından oynadığı rol gibi konulara vurgu yapılmıştır. Bu

⁶⁴ Coşkun, *agm.*, 102-122; Ketman, *agm.*, 25-26. Mergen, *agm.*, 1-10; "Hint Kaptanlığı Ve Pîrî Reis", *Bellekten*, 197034(134): 235-254; Ertuğrul Önalp, "Pîrî Reis'tin Hürmüz Seferi Ve İdamı Hakkındaki Türk Ve Portekiz Tarihçelerinin Düşünceleri", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2010, 29(47): 1-21.

⁶⁵ Şapolyo, *agm.*, 391-392.

⁶⁶ Önalp, *agm.*, 1-21.

gün onun haritalarındaki oldukça isabetli ölçüleri ve projeksiyon sistemindeki başarısı sadece Türkiye’de değil yurt dışına da taşmıştır.

Pîrî Reis’in denizcilik yönü ile ilgili makalelerde onun iyi bir denizci olarak yetişmesinde ortamın önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır. Bu konuda özellikle Gelibolu’da yaşayan insanların büyük çoğunluğunun denizci olması yanında amcası Kemal Reis’in de etkisinin önemli olduğu görülmektedir. O’nun denizlerde aldığı görevler ve eserleri yazarken yararlandığı kaynaklar dikkate alındığında birden fazla yabancı dil bildiği görülmektedir. Dergilerde Pîrî Reis’in denizlerde kaptan olarak görev alması bir tesadüf olarak değil, almış olduğu başarıların önemli rol oynadığı vurgulanmıştır. Denizlerde geçirilen tecrübe ve korsanlıktan yetişmesi Pîrî Reis’in kaptanlık gibi önemli görevlere yetirilmesinde etkili olmuştur. Ölümü ile ilgili farklı açıklamalar yapılsa da dergilerde padişaha olan itaatsizlik bu konuda en önemli neden olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ak, M., “*Hint Donanması Kaptanı Ve Bahriye Müellifi Pîrî Reis*”, Yeni Türkiye, 2000, 6(33/Özel Sayı-3 Osmanlı’da Düşünce ve Bilim): 659-664.
- Arnaud, Vicente Guillermo, “*Las Islas Malvinas En El Portulano De Pîrî Reis De 1513*”, OTAM, 2002, Sayı 13:127-183.
- Aygün, A., “*Pîrî Reis’in; Amerika Haritasına Bir Nazar*”, Haritacılar Mecmuası, 1936a, Sayı 12: 103-114.
- Aygün, A. “*Pîrî Reis’in Amerika Haritasındaki Yazıları*”, Haritacılar Mecmuası, 1936b, Sayı 13: 31-37.
- Bostan, İ., “*Pîrî Reis'in Kitâb-ı Bahriye'sinde Bulunan Tersâne-i Âmira Planları*” Sanat Tarihi Araştırmaları, 1988, Sayı 2: 67-68.
- Coşkun, F., “*Korsan, Kaptan, Haritacı Pîrî Reis*”, Atlas, 2005, Sayı 146: 102-122.
- Çığ, M. İ., “*Pîrî Reis'in Haritası Üzerinde Amerika'da Yapılan Geniş Ve Derin Çalışmaları İçeren "The maps Of Ancient Sea Kings" Kitabının Türkçe Özeti*”, Belleten, 1992, Sayı 216: 403-435.
- Çubuk, V., “*Pîrî Reis, Abdurrahman Hibri, Katip Çelebi Ve Evliya Çelebi'ye Göre İskenderun Ve Çevresi*”, Türk Kültürü, 1976, Sayı 166: 35-46.
- Denizin Sesi, “*Denizcilikte Türk Dehası Pîrî Reis'in Haritası*”, Denizin Sesi, 1991, Sayı 90: 36-37.
- Erendil, M., “*Çok yönlü Türk denizcisi: Pîrî Reis*”, Askeri Tarih Bülteni, 1990, Sayı 28: 13-18.
- Göker, L., “*Yazdığı Eserleriyle Üç Osmanlı Sultanının Takdirini Kazanan Coğrafya Bilgini Pîrî Reis*”, Kemalizm, 1993, Sayı 367: 24-25.
- Güçsav, R., “*Piri Reis'in Ölümünün 400. Yıl Dönümü Münasebetiyle Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Verilen Konferans*”, Deniz Mecmuası, 1954, Sayı 406.

- Gündüz, A., “*Kitâb-ı Bahriye Üzerine*”, Tarih ve Toplum, 1990, Sayı 84: 59-61.
- İçten, E., “*Büyük Deniz Pîrî Reis Ve Haritaları*”, Derin, 2011, Sayı13: 50-54.
- İnan, A., “*Bir Türk Amiralî: XVI. Asrın Büyük Geografî Pîrî Reis*”, Belleten, 1937, Sayı: 317-331.
- Ketman, G., “*Pîrî Reis'in Harikulâde Haritaları*”, Çev. Sıtkı Lalik, Mesleki ve Teknik Eğitim, 1961, Sayı 96: 12-15.
- Ketman, G., “*Pîrî Reis'e Ait Haritalar*”, Çev. Behire Abacıoğlu, Türk Yurdu, 1961, Sayı 294: 25-26.
- Koçin, A., “*16. Yüzyılda bilgin bir amiral: Pîrî Reis*”, Bilim ve Teknik, 1990, Sayı 268:27-29.
- Koloğlu, O., “*Pîrî Reis Ve Katip Çelebi Anlatıyor: Deniz Yüzünün Leventleri*”, Popüler Tarih, 2004, Sayı 46: 22-23.
- Konstantine, Z., “*Pîrî Reis'in Kitâb-ı Bahriye'si Işığında Umur Paşa Destanı*”, Çeviren Vehbi Günay, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 2007, 22(1): 249-253.
- Kültür Gençlik, “*Çağını Aşan Bir Harita: Pîrî Reis Haritası*”, Kültür Gençlik, 1993, Sayı 23: 30-31.
- Mergen, E., “*Alim Amirallerimizden Pîrî Reis Ve Eserleri*”, Donanma Dergisi, 1953, Sayı 403: 1-10.
- Orhonlu, C., “*Hint Kaptanlığı Ve Pîrî Reis*”, Belleten, 197034(134): 235-254.
- Önalp, E., “*Un Marinoturco Del Stglo Xvi Queconocialossietemares:Pîrî Reis*”, OTAM, 2002, Sayı 13: 185-211.
- Önalp, E., “*Pîrî Reis'tin Hürmüz Seferi Ve İdamı Hakkındaki Türk Ve Portekiz Tarihçilerinin Düşünceleri*”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2010, 29(47): 1-21.
- Özen, M. E., “*Piri Reis ve Müntehab-ı Bahriye*” Osmanlı Bilimi Araştırmaları 2006, 7(2/Özel sayı: Adnan Adıvar): 119-130.
- Resimli Şark, “*1513'te, Türk Dünyasına Amerika'yı Tanıtan, Pîrî Reis'in Atlas Bahrimuhiti Haritası*”, Resimli Şark, 1932, Sayı 21: 6-8.
- Sarıcaoğlu, F., “*Pîrî Reis'in Kitâb-ı Bahriyesi'nin İzinde Kâtip Çelebi'nin Yeni Bulunan Eseri: Müntehab-ı Bahriyye*”, Türklük Araştırmaları Dergisi, 2004, Sayı 15: 7-57.
- Selen, S., “*Pîrî Reis'in Şimalî Amerika Haritası*” Telif 1528, Belleten, 1937, 1(2): 515-523.
- Stephenson, R. W., “*Pîrî Reis Haritası*”, Son Çağ, 1963, Sayı 13: 22-28.
- Şapolyo, E. B., “*Pîrî Reis, İller ve Belediyeler Dergisi*”, 1960, Sayı 180: 391-392.
- Şimşek, E., “*Pîrî Reis*”, Deniz Kuvvetleri Dergisi, 2011, Sayı 612: 52-68.

Tekeli, S., “*Kristof Kolomb'un Haritasına Dayanarak En Eski Amerika Haritasını Çizen Türk Amirali Pîrî Reis*”, Erdem, 1985, Sayı 3: 673-683.

Tektaş, M., “*Deryaların Piri Haritacıların Reisi Pîrî Reis*”, Diyanet, 2003, Sayı 155: 62-63.

Tokatlı, B., “*Pîrî Reis, Kolomb'un Tayfasıyla Neler Konuştu?*”, Popüler Tarih, 2002, Ocak Sayısı:22-25.

Uluksar, G., “*Pîrî Reis: Hayatı, Kişiliği Ve Eserleri*”, Silahlı Kuvvetler Dergisi, 1982, Sayı: 281: 115-117.

Uzun, S., “*Büyük Türk Denizcisi Ve Deniz Bilgini Piri Reis*”, Silahlı Kuvvetler Dergisi, 1992, Sayı: 333: 36-42.